

PEDAGOŠKE INOVACIJE UNUTAR SRÉDNJOŠKOLSKIH VJERONAUČNIH UDŽBENIKA

• Nedjeljko Kujundžić •

"Jeka duše"

Pojavljivanje prvoga vjeronaučnog udžbenika za srednje škole sigurno će obradovati ne samo vjeroučitelje i vjeroučenike, nego i širu hrvatsku javnost. To više što je ovaj udžbenik izrađen na osnovi novog modela više informacijske obrade, pa u mnogo čemu prednjači pred ostalim udžbenicima koji se u nas još uvijek pišu prema starom modelu diseminiranja gotovih informacija.

Udžbenik je izvornu građu za aktivno učenje rasporedio u 12 poglavlja. Svako poglavlje informacijski, komunikacijski i metodički čini zasebnu studijsku cjelinu. Naime, u tim se poglavljima nudi učenicima interdisciplinarna građa o određenim problemima shvaćanja i usvajanja vjerskih vrednota. Za razliku od starih katekizama koji su prednost davali gradivu i vjeroučitelju, ovaj udžbenik je rađen za i po mjeri vjeroučenika. Autor je građu i postupke tako komponirao da se olakša studiozno penjanje mladih prema Bogu. Tek ondje i tada kada sam učenik zastane predviđena je pedagoška intervencija vjeroučitelja, ali i tada samo kao invigilatora i terapeuta koji pomaže učeniku da shvati i prevlada teškoću pred kojom je zastao u studiju.

Dr. Pranjić je pošao od temeljne vjerske i znanstvene pretpostavke da je Božja iskra zapretana u svakom učeniku (po tome su oni i vjerski odgojivi, tj. imaju kompetenciju za shvaćanje i usvajanje vjere). Tu iskru vjeroučitelj treba stalno osvješćivati, jačati, jer je to jedini put da učenik ide k Bogu samostalno, preko svojih vlastitih proživljenih iskustava.

U skladu s tim principom aktivnog učenja autor je u prvom poglavlju "U potrazi za smislom" pružio učenicima niz važnih informacija o

smislu, jer je to područje najbliže neposrednom susretu ljudi s Bogom. Kao smisao svih smislova i kao Deus absconditus, Bog se putem niza ovostranih malih ljudskih smislova tragatelju sve više i više otkriva kako u razumu tako i u srcu.

Idući tako od niže ka višoj razini smisla čovjek dolazi do graničnih područja. Kako je smrt najbliskije i svima najpoznatije granično područje o kome svatko na svoj način meditira, autor u trećem poglavlju nizom vjerskih, znanstvenih i umjetničkih tekstova rasvjetljava ovaj teški problem koji svima nama zadaje najviše boli i stradanja.

Pošto je upravo na crti smrti kao preobrazbe iz niže u višu sferu pokazao učenicima smisao same smrti, autor im je omogućio stjecanje mira i spokojnosti, jer je smrt samo drugi put prema vječnosti i spasu u raj u paklu za one koji u ovome životu stalno djeluju protiv čovjeka i Boga.

Kad su učenici dospjeli do te razine indirektnog shvaćanja Boga i njegova kozmičkog plana, posebno u smislu spašavanja pravednika i moralnih ljudi, dr. Pranjić u četvrtom poglavlju otvara diskusiju za i protiv vjerovanja u Boga. Izbor informacija u ovome je poglavlju višestruk i kreće se od teoloških, znanstvenih, umjetničkih - sve do osobnih izjava mladeži. Zahvaljujući tome maksimalnom argumentiranju učenici postaju čvrsti u stečenoj vjeri i sposobni su se prema njoj ne samo pasivno nego i aktivno odnositi.

U ta prva četiri poglavlja dolazak Bogu je uglavnom išao putem iskustvene i racionalne spoznaje. Od petoga do posljednjega dvanaestog poglavlja dr. Pranjić uvodi učenike u neposredan odnos s vjerom i vjerskim vrednotama. U petom se poglavlju tako posreduju biblijski korijeni vjere, zatim se to posredovanje u šestom poglavlju proširuje i na iskustva drugih velikih religija (hinduizam, budizam, konfucijanstvo, islam i židovstvo). Vrijednost je ove komparativne studije Boga preko različitih narodnih spoznaja Boga vrlo velika, jer se učenici osvjedočavaju kako su sve vjere vrijedne i kako sve one stoje gotovo u istom ozračju Boga. One su samo različiti načini sagledavanja i otkrivanja Boga u sebi i svojoj narodnoj i kulturnoj zajednici.

Budući da je ateizam do sada najviše koristio prirodoslovlje i evoluciju kao krunski dokaz protiv Boga i vjere, autor je cijelo sedmo poglavlje posvetio tumačenju evolucije. Naime, on je ovdje iznio niz najnovijih znanstvenih potvrda o shvaćanju evolucije odozgo, tj. kao put stvaranja i objave Boga. Za tu su tezu karakteristične i misli jednoga od najvećih znanstvenika ovoga stoljeća A. Einsteina, koji je ustvrdio da je on, idući sve dublje u prirodu i otkrivajući njene zakonitosti, shvatio kako u pozadini svega po-

javnog stoji jedna beskonačna inteligencija kao promisao što ravna svijetom i životom.

Nakon toga autor u osmom poglavlju razmatra ne manje važan problem pravilnih međusobnih odnosa ljudi u obitelji, široj zajednici te se do nacije i čovječanstva kao sveukupne zajednice ljudi koji su na putu prema Bogu.

U devetom poglavlju autor upoznaje vjeroučeničke s pojavnim oblicima vjerskog života, kao što su molitva, obred, žrtve i prinosi, askeza i sveudiljna ljubav prema čovjeku i Bogu.

Budući da je i vjera organiziran čovjekov odnos, autor u desetom poglavlju opisuje i oblike organiziranog izražavanja kršćanske vjere (misa, ostali obredi i kršćanska djelovanja).

Budući da su neposredni uzori najbolja moguća pouka, dr. Pranjić je u jedanaestom poglavlju pod naslovom "Životni put kršćana" slikovito prikazao uzorne živote Ignacija Antiohijskog, Alberta Schweitzera, Majku Terezu, Alojzija Stepinca i dr. Zahvaljujući tome živom isticanju onih koji su doprli do najviših visina kako u znanosti tako i u dobročinstvima i svetosti, učenici će nasljedovanjem ovih ideala lakše i sami pronalaziti svoj vlastiti put do punog ostvarenja.

Na kraju ovoga vjerskog itinerara za učenike prvog razreda srednje škole autor je u dvanaestom poglavlju dao i kraći pregled povijesnog razvoja Crkve u Hrvata. To je bilo potrebno zbog toga što oni (zbog polustoljetnog boljševičkog ateizma) nisu ništa znali o tome, a posebno ne da su benediktinci još 852. godine uveli u Hrvatsku vjersku i svjetovnu nauku i zato dobili časno ime *praeceptorii Croatiae*, da su zatim dominikanci stvorili prvu srednju školu (katedralne škole u sjedištima biskupija), da su franjevci opismenili naš poljodjelski puk i sve do danas sačuvali hrvatski duh Bosne i Hercegovine, da su pavlini i isusovci tvorci visokog školstva u Hrvatskoj itd. Otkrivajući tako učenicima zaboravljenu povijest, ovo poglavlje im ulijeva ponos da su i Hrvati kao mali europski narod zarana dostigli zavidnu razinu kako u vjerskom, tako i kulturnom razvoju.

I sam naslov udžbenika "Jeka duše" ima svoje puno funkcionalno značenje, jer se ulazak u vjeru zbiva odzivom na poziv Božje promisli. Vjerska komunikacija (namjerno izbjegavamo staru riječ pouka!) što je otvara, potiče i razvija ovaj udžbenik pomoći će svima: učenicima da se lakše uvedu u vjerski život, vjeroučiteljima da ispravnije pedagoški i metodički reguliraju taj proces, a i Katoličkoj crkvi da promiče vjerske vrednote te tako pridonose moralnom preporodu hrvatskog naroda.

Valja na kraju ukazati i na visoku vrijednost grafičke prezentacije sadržaja, koja je dostigla razinu multimedijalnosti ne nižu od europskog

tipa vjerskih udžbenika. Za to su uz autora zaslužni i suradnici: Nevenka Lončarić, Duško Šojlev, Vjeročka Ban, Zvonko Brabenc i Rafo Mićanović.

"Zov slobode"

U vrlo kratkom vremenu nakon pojave udžbenika "Jeka duše" za prvi razred srednjih škola vjeroučitelji i vjeroučenici dobili su i udžbenik za drugi razred srednjih škola.

Ovaj je udžbenik rađen istom tehnologijom aktivnog učenja ne više gotovih informacija, nego načina obrade i stvaranja vlastitih spoznaja.

Kao skup relevantnih informacija iz teologije, znanosti, književnosti i osobnih izvjava ljudi ovaj je udžbenik na multimedijском principu ponudio učenicima trinaest tema. Unutar svake teme su konstruirani i materijali za provjeravanje i samorad.

Udžbenik je nazvan "Zov slobode" zbog toga što je čovjek kao liberotropno biće sav i neopozivo usmjeren prema slobodi koja je samo revers (naša moguća vrhunska slika Boga), dok je Bog kao točka omega cijelog toga puta njen avers.

Budući da je sloboda dar i prokletstvo, jer može biti upotrijebljena za dobrobit ali i uništenje drugoga, autori su u prvom poglavlju analizirali kršćansko poimanje slobode koja sadrži reguliranu i odgovornu, a ne anarhičnu i protuljudsku slobodu.

Da bi mladeži prikazali što je to sloboda unutar kršćanskih normi i granica, oni su u drugom poglavlju prikazali dijalektiku odnosa slobode prema tim povijesnim oblicima samooograničavanja i odgovornosti.

U trećem su poglavlju prikazuje složena dinamika slobode u sferi života kao takvog (tu su sadržani nadahnuća i prosvjedi kao i patologija slobode). Zahvaljujući tome prikazu mladež uviđa što je najbolje i što treba u sebi nasljedovati, ali ne po принуди nego po vlastitom opredjeljenju za stvar dobra i svetosti.

Što sve znači termin dobro i kako se ono u pojavnosti očituje, to autori obrađuju u sljedećim poglavljima. U četvrtom se poglavlju tako prikazuje regulirana sloboda u ozračju Duha Svetoga u vjerskoj zajednici. Taj se prikaz dalje u petom poglavlju konkretizira u objašnjavanju što je to prijateljstvo i kako ga valja njegovati.

Šesto je poglavlje posvećeno dinamici obiteljskih odnosa, jer je obitelj kolijevka u kojoj je čovjek rođen i odar u kojem on dovršava svoj život. Autori zato s pravom posvećuju posebnu pozornost vjerskom odgoju u obitelji, jer iz toga odgoja proizlazi sve u kasnijem razvoju čovjeka,

pa nije svejedno hoće li obitelj odgajati djecu pravilno ili nepravilno.

U sedmom se poglavlju učenicima prikazuje dinamika moralnog i vjerskog života u školi i crkvi.

Nakon ovih općih naputaka od osmog do trinaestog poglavlja autori raznim tekstovima pomažu učenicima da shvate život Isusa iz Nazareta kao put spasenja (imitatio Christi), da shvate ljudska iskustva i dileme Isusove zatim njegovu žrtvu za spas ljudi. U jedanaestom poglavlju se posreduju primjerene biblijske spoznaje, a u dvanaestom povezuje vjera s ljudskom profesijom i građanskim djelovanjem, da bi se u posljednjem poglavlju ukazalo na ulogu i značenje kršćana u suvremenom svijetu (borba za mir i kvalitetu života te čvrsta vjera u Boga kao posljednjeg regulatora svih stvari, kozmosa, pa i čovjeka).

Kao što se vidi prema poglavljima i u njima sadržanim informacijama, u ovome udžbeniku autori su nastojali uvoditi učenike u vjeru putem oblika bliskih socijalnim odnosima u kojima učenici žive, rade, uče i stvaraju. Središte svih tih nastojanja je rasvjetljavanje temeljnog ljudskog stremljenja prema slobodi. Budući da su za slobodu svi (pa i najveći razbojnici), velika je zasluga autora što su mladima na nizu primjera uspjeli pokazati da je samo regulirana, racionalna, duhovnošću i svetošću prožeta sloboda i ispravna, dok su ostali oblici samovolja, nasilje, prekoračenje prava drugog čovjeka, što sve uzrokuje sukobe, ratove i raznoliku socijalnu patologiju. Još je jedna činjenica važna kad je riječ o shvaćanju slobode - njena povezanost s vjerom i odgovornošću. Premda i ostali teoretičari govore o odgovornosti, samo vjerska koncepcija odgovornosti govori o odgovornosti konkretno i tu odgovornost svodi na odnos čovjeka prema Bogu. Nitko drugi do Boga ne smije uzurpirati pravo da se njemu polaže odgovornost, jer to vodi tiraniji (fašizam i komunizam su pokazali kuda takva koncepcija vodi). Odgovornost prema Bogu utemeljuje najviši stupanj moraliteta čovječanstva, jer se samo na taj način prevladava samovolja raznih Kaligula, Staljina i drugih silnika koji su vlastitom narodu i drugim narodima u povijesti nanijeli i još uvijek nanose velika zla i patnje.

Ovaj udžbenik će zato biti komplementaran s poukama iz područja ljudskih prava, morala, čestitosti, radinosti i pravednosti kao maksimalno moguće slobode ZA SVE LJUDE.

I ovaj je udžbenik estetski i pedagoški vrlo funkcionalno opremljen. Zasluga je za to uredničke ekipe Nevenke Lončarić, slikara Duška Šojleva, lektorice Vjeročke Ban, te slagara Rafe Mićanovića i Zvonka Brabenca.